Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

28 ноември 2013 година*

„Преюдициално запитване — Директива 80/987/ЕИО — Директива 2002/74/ЕО — Закрила на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на работодателя — Гарантиращи институции — Ограничаване на задължението на гарантиращите институции за изплащане — Вземания по трудови правоотношения, които са станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на съдебно производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя“

По дело C-309/12

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunal Central Administrativo Norte (Португалия) с акт от 30 март 2012 г., постъпил в Съда на 27 юни 2012 г., в рамките на производство по дело

Maria Albertina Gomes Viana Novo,

Ezequiel Martins Dias,

Gabriel Inácio da Silva Fontes,

Marcelino Jorge dos Santos Simões,

Manuel Dourado Eusébio,

Alberto Martins Mineiro,

Armindo Gomes de Faria,

José Fontes Cambas,

Alberto Martins do Alto,

José Manuel Silva Correia,

Marilde Marisa Moreira Marques Moita,

José Rodrigues Salgado Almeida,

Carlos Manuel Sousa Oliveira,

Manuel da Costa Moreira,

* Език на производството: португалски.

Paulo da Costa Moreira,

José Manuel Serra da Fonseca,

Ademar Daniel Lourenço Dias,

Ana Mafalda Azevedo Martins Ferreira

срещу

Fundo de Garantia Salarial IP,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: г-н T. von Danwitz, председател на състав, г-н E. Juhász (докладчик), г-н A. Rosas, г-н D. Šváby и г-н C. Vajda, съдии,

генерален адвокат: г-н Y. Bot,

секретар: г-жа M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 15 май 2013 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за г-жа Gomes Viana Novo и др., от J. Trocado da Costa, advogado,

— за Fundo de Garantia Salarial, IP, от J. Pereira, advogada,

— за португалското правителство, от г-н L. Inez Fernandes и г-н J. Quintela Coelho, в качеството на представители,

— за германското правителство, от г-н T. Henze и г-н J. Möller, в качеството на представители,

— за Европейската комисия, от г-жа M. Afonso и г-н J. Enegren, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 20 юни 2013 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 4 и 10 от Директива 80/987/ЕИО на Съвета от 20 октомври 1980 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател (ОВ L 283, стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 197, наричана по-нататък „Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция“), изменена с Директива 2002/74/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 септември 2002 година (ОВ L 270, стр. 10; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 149, наричана по-нататък „Директива 80/987, изменена“).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-жа Gomes Viana Novo, както и 17 други лица (наричани по-нататък общо „Gomes Viana Novo и др.“), и Fundo de Garantia Salarial IP (Фонд за гарантиране на работните заплати, наричан по-нататък „FGS“) във връзка с гарантирането от последния на вземанията по трудови правоотношения на жалбоподателите в главното производство спрямо бившия им работодател, който е в състояние на неплатежоспособност.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Член 3 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция е гласял, както следва:

„1. Държавите членки приемат необходимите мерки, така че гарантиращи институции, ако не е уговорено друго в член 4, да осигурят изплащането на дължимите вземания на работници или служители, които произтичат от трудови договори или от трудови правоотношения и се отнасят до заплащане за периода, предшестващ определена дата.

2. По избор на държавите членки посочената в параграф 1 дата е:

— датата на изпадане в неплатежоспособност на работодателя или

— датата на предизвестието за уволнение, отправено към съответния работник или служител поради неплатежоспособност на работодателя, или

— датата на изпадане в неплатежоспособност на работодателя или датата на прекратяване на трудовия договор или на трудовото правоотношение на съответния работник или служител поради неплатежоспособност на работодателя“.

4 Член 4 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция е бил формулиран по следния начин:

„1. Държавите членки имат възможността да ограничат отговорността на гарантиращия орган, посочена в член 3.

2. В случай че държавите членки упражнят предоставената им в параграф 1 възможност, посочена в параграф 1, те трябва:

— в случая по член 3, параграф 2, първо тире, да осигурят изплащането на дължимите вземания за възнаграждения за последните три месеца на трудовия договор или на трудовото правоотношение, възникнали през шестте месеца, предшестващи датата на изпадане в неплатежоспособност на работодателя;

— в случая по член 3, параграф 2, второ тире, да осигурят изплащането на дължимите вземания за възнаграждения за последните три месеца на трудовия договор или на трудовото правоотношение, предхождащи датата на предизвестието за уволнение, отправено до работника или служителя поради неплатежоспособност на работодателя;

— в случая по член 3, параграф 2, трето тире, да осигурят изплащането на дължимите вземания за възнаграждения за последните осемнадесет месеца на трудовия договор или на трудовото правоотношение, предхождащи датата на изпадане в неплатежоспособност на работодателя или датата на прекратяване на трудовия договор или на трудовото правоотношение с работника или служителя поради неплатежоспособност на работодателя. В този случай

държавите членки могат да ограничат задължението за плащане на дължимото възнаграждение до период от осем седмици или на няколко по-кратки периода с обща продължителност от осем седмици“.

5 Членове 3 и 4 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция са изменени с Директива 2002/74. Съгласно член 2, параграф 1 от последната директива държавите членки въвеждат в сила необходимите законови, подзаконови и административни разпоредби, за да се съобразят с тази директива преди 8 октомври 2005 г., и прилагат нейните разпоредби при всяко положение на неплатежоспособност на работодател, настъпило след влизането в сила на разпоредбите.

6 Директива 2008/94/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 г. относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател (ОВ L 283, стр. 36) кодифицира и отменя Директива 80/987, изменена. Все пак предвид датата на настъпване на състоянието на неплатежоспособност на работодателя на Gomes Viana Novo и др. следва да се приложи именно последната директива.

7 Член 3 от Директива 80/987, изменена, предвижда:

„Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да осигурят, че гарантиращият орган гарантира, ако не е уговорено друго в член 4, изплащането на дължимите вземания, произтичащи от трудови договори или трудови правоотношения, включително, тогава, когато се предвижда от националното законодателство, от обезщетения при прекратяване на трудовото правоотношение. Вземанията, които се погасяват от гарантиращия орган, представляват плащания по дължими вземания, отнасящи се към период преди и/или когато е приложимо, след определена от държавите членки дата“.

8 Член 4 от тази директива гласи:

„1. Държавите членки имат възможността да ограничат отговорността на гарантиращият орган, посочена в член 3.

2. В случай че държавите членки упражнят предоставената им в параграф 1 възможност, те определят продължителността на периода, за който гарантиращият орган изплаща дължимите вземания. Въпреки това такъв период не може да бъде по-кратък от период, покриващ възнаграждението за последните три месеца на трудовото правоотношение преди или след датата, посочена в член 3. Държавите членки могат да включат този минимален тримесечен срок в референтен период с продължителност не по-малка от шест месеца.

Държавите членки, които имат референтен период не по-малък от 18 месеца, могат да ограничат периода, за който дължимите вземания за осем седмици се изплащат от гарантиращия орган. В такъв случай онези периоди, които са най-благоприятни за работника или служителя, се използват за изчисляване на минималния период.

3. Наред с това държавите членки могат да въвеждат тавани за плащанията, извършвани от гарантиращия орган. Тези тавани не трябва да падат под нивото, което е социално съвместимо със социалната цел на настоящата директива.

Когато държавите членки се възползват от тази възможност, те следва да уведомяват Комисията за методите, използвани при определянето на тавана“.

Португалското право

9 Член 380 от Закон №º99/2003 от 27 август 2003 г. за приемане на Кодекс на труда в редакцията, приложима към спора в главното производство, озаглавен „Гарантиране на плащането“, уточнява:

„Изплащането на дължимите вземания на работници и служители, произтичащи от трудови договори и от нарушаване или прекратяване на такива договори, които не могат да бъдат изплатени от работодателя поради неплатежоспособност или финансови затруднения, се поема и гарантира от [FGS] съгласно разпоредбите на специален закон“.

10 Закон № 35/2004 от 29 юли 2004 г. определя правната рамка на FGS. Съгласно член 317 от него този фонд „в случай на неплащане от страна на работодателя на вземания на работници и служители по трудови договори и на вземания, произтичащи от нарушаване или прекратяване на такива договори, гарантира тези вземания по посочения в следващите разпоредби начин“.

11 Член 318 от този закон, който уточнява случаите, обхванати от гаранцията, предвижда:

„1. [FGS] гарантира изплащането на посочените в предходния член вземания в случай на обявяване на работодателя в несъстоятелност по съдебен ред.

2. [FGS] гарантира и изплащането на посочените в предходния член вземания в случай на започване на производство по сключване на съдебна спогодба, предвидено в Декрет-закон №º 316/98 от 20 октомври 1998 г.

3. Без да се засягат разпоредбите на предходния параграф, ако не бъде даден ход на производството по сключване на съдебна спогодба поради отказ или прекратяване по член 4 или съответно по член 9 от Декрет-закон № 316/98 от 20 октомври 1998 г. и работниците са поискали изплащане на гарантираните от [FGS] вземания, последният трябва да поиска обявяване на предприятието в несъстоятелност по съдебен ред.

4. За целите на прилагане на разпоредбите на предходните параграфи, когато в съответните предприятия има наети работници, [FGS] следва да бъде уведомен:

a) от съдилищата — за молбата за откриване на специално производство по обявяване в несъстоятелност и съответно за обявяването в несъстоятелност;

b) от Instituto de Apoio às Pequenas e Médias Empresas e ao Investimento (IAPMEI) — за производството по сключване на съдебна спогодба, за отказа от него или за прекратяването му“.

12 Член 319 от посочения закон определя обхванатите вземания по следния начин:

„1. [FGS] гарантира изплащането на посочените в член 317 вземания, станали изискуеми в рамките на шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производството за обявяване в несъстоятелност или подаването на молбата за сключване на съдебна спогодба по предходния член.

2. Ако не са налице вземания, чиято изискуемост е настъпила през посочения в предходния параграф референтен период, или ако претендираните суми не надхвърлят прага, посочен в параграф 1 на следващия член, [FGS] гарантира вземанията до този праг, падежът на които е след изтичане на референтния период.

3. [FGS] гарантира изплащането единствено на вземанията, претендирани най-малко три месеца преди изтичане на погасителната им давност“.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

13 След като работодателят на Gomes Viana Novo и др. преустановява изплащането на работните им заплати, считано от април 2003 г., на 15 септември 2003 г. те прекратяват трудовите си договори съгласно правото, което им признава приложимият в материята национален закон. На 10 февруари 2004 г. Gomes Viana Novo и др. предявяват пред Tribunal de trabalho de Barcelos (съд, разглеждащ трудовоправни спорове на Barcelos) иск за установяване на размера на техните вземания по трудови правоотношения, както и за осъждане на работодателя за тяхното изплащане. Искането им е уважено.

14 Тъй като имуществото в патримониума на работодателя е недостатъчно за покриването на тези вземания, на 28 ноември 2005 г. по искане на Gomes Viana Novo и др. пред Tribunal de comércio de Vila Nova de Gaia (търговски съд на Vila Nova de Gaia) е образувано производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя. След обявяването на неплатежоспособността вземанията по трудови правоотношения са включени в списъка на приетите вземания.

15 На 26 юли 2006 г. Gomes Viana Novo и др. подават молби пред FGS за изплащане на вземанията им. С определения от 21 и 26 декември 2006 г. директорът на FGS отхвърля молбите с мотива, че спорните вземания са станали изискуеми повече от шест месеца преди откриване на производството за обявяване в несъстоятелност на работодателя, тоест те са с падеж, предхождащ референтния период, предвиден в член 319, параграф 1 от Закон № 35/2004 от 29 юли 2004 г.

16 С решение от 18 март 2010 г. Tribunal administrativo e fiscal do Porto (административен и данъчен съд на Порто) отхвърля жалбата на Gomes Viana Novo и др. за отмяна на тези определения. Те подават жалба срещу това отхвърлително решение пред запитващата юрисдикция.

17 При тези обстоятелства Tribunal Central Administrativo Norte решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли правото на Съюза в областта на гарантирането на вземанията по трудови правоотношения в случай на неплатежоспособност на работодателя, и по-специално членове 4 и 10 от Директива [80/987, изменена], да се тълкува в смисъл, че тази директива не допуска разпоредба на националното право, с която се гарантират единствено вземанията, станали изискуеми в периода от шест месеца преди откриване на производството за обявяване на несъстоятелност на работодателя, дори когато работниците са предявили иск срещу този работодател пред съда, разглеждащ трудови спорове, с оглед на установяване по съдебен ред на размера на дължимите суми и за принудителното им изплащане?“.

По преюдициалния въпрос

18 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 80/987, изменена, трябва да се тълкува в смисъл, че тя не допуска национална правна уредба, която не гарантира вземанията по трудови правоотношения, станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производство по обявяване в несъстоятелност на работодателя, дори когато преди началото на този период от шест месеца работниците са предявили съдебен иск срещу техния работодател за установяване на тези вземания и за осъждането му да ги плати.

19 От представената пред Съда преписка следва, че FGS отказва на Gomes Viana Novo и др. изплащането на техните вземания по трудови правоотношения, поради факта че те са станали изискуеми повече от шест месеца преди датата на подаването на молбата за откриване на производство по обявяване в несъстоятелност на работодателя, която националната правна уредба за транспониране на Директива 80/987, изменена, възприема като дата, от която трябва да се изчислява референтният период, посочен в член 3, втора алинея и член 4, параграф 2 от нея.

20 Директива 80/987 в първоначалната и в изменената ѝ редакция има за цел да гарантира на всички работници и служители минимална закрила на равнище Европейски съюз в случай на неплатежоспособност на работодателя чрез изплащането на дължимите вземания, които произтичат от трудови договори или от трудови правоотношения и се отнасят до възнаграждението за определен период (вж. Решение от 4 март 2004 г. по дело Barsotti и др., C-19/01, C-50/01 и C-84/01, Recueil, стр. I-2005, точка 35, Решение от 16 юли 2009 г. по дело Visciano, C-69/08, Сборник, стр. I-6741, точка 27 и Решение от 17 ноември 2011 г. по дело Van Ardennen, C-435/10, Сборник, стр. I-11705, точка 27).

21 Именно с такава цел член 3 от Директива 80/987, изменена, задължава държавите членки да вземат необходимите мерки, така че гарантиращите национални институции да осигурят изплащането на тези дължими вземания на работниците или служителите.

22 Все пак както Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция, така и Директива 80/987, изменена, предоставят на държавите членки възможността да ограничат задължението за изплащане чрез определянето на референтен период или срок на гаранцията и/или чрез определянето на тавани за плащанията.

23 На това основание от точка 3 доклада на Комисията до Европейския парламент и Съвета за изпълнението и прилагането на някои разпоредби на Директива 2008/94 (COM (2011) 84 окончателен), чиито членове 3 и 4 съответстват по същество на тези от Директива 80/987, изменена, следва, че много държави членки са се възползвали от възможността да ограничат задължението си за изплащане във времето и/или са определили тавани за плащанията.

24 Член 3 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция дава право на държавите членки да изберат сред няколко възможности датата, преди която неизплатените работни заплати биха били гарантирани. Именно с оглед на така направения избор член 4, параграф 2 от посочената директива определя неизплатените вземания, които при всички случаи са обхванати от задължението за гарантиране, когато държава членка е решила, в приложение на параграф 1 от този член, да ограничи това задължение за гарантиране (вж. в този смисъл Решение от 10 юли 1997 г. по дело Maso и др., C-373/95, Recueil, стр. I-4051, точка 47).

25 Внесените с Директива 2002/74 изменения в член 3 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция премахват тези три дати, посочени първоначално в него, и по този начин съгласно втората алинея на тази разпоредба държавите членки вече определят свободно датата, преди и/или евентуално след която започва да тече периодът, през който гарантиращата институция покрива задълженията по вземанията от неизплатени възнаграждения (вж. в този смисъл Решение от 18 април 2013 г. по дело Mustafa, C-247/12, точки 39—41).

26 Съгласно член 4, параграфи 1 и 2 от Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция, в случай че държавите членки упражнят предоставената им възможност да ограничат отговорността на гарантиращия орган, те могат да определят минималния тримесечен срок за гарантиране в рамките на шестмесечния период преди референтната дата. След влизането в сила на внесените чрез Директива 2002/74 изменения в Директива 80/987 в първоначалната ѝ редакция е възможно дори този период да бъде определен след тази референтна дата. Държавите членки

имат също така възможност да предвидят минимален срок на гаранцията от осем седмици, при условие че този период от осем седмици попада в рамките на по-продължителен референтен период, не по-малък от 18 месеца.

27 При тези условия следва да се отбележи, че Директива 80/987, изменена, допуска възможността държавата членка да определи като дата, от която трябва да се изчислява референтният период, датата на подаване на молбата за откриване на производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя. Също така, ако държава членка реши да се възползва от възможността да ограничи гаранцията чрез определяне на референтен период, тя може да избере да ограничи този референтен период до шест месеца, стига да гарантира изплащането на възнаграждението за последните три месеца от трудовото правоотношение.

28 Като се има предвид, че в рамките на спора в главното производство националната правна уредба гарантира изплащането на дължимите вземания за трудови възнаграждения за последните три месеца на трудовото правоотношение, необходимо е да се отбележи, че при приемането на разпоредби, според които FGS осигурява изплащането на вземанията по трудови правоотношения, станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя, а при определени условия — дори и след тази дата, националният законодател може да избере да се възползва от възможността, която му предоставят членове 3 и 4 от Директива 80/987, изменена, да ограничи задължението на гарантиращите институции.

29 Така, както следва от практиката на Съда, припомнена в точка 21 от настоящото решение, Директива 80/987, изменена, цели само минимална закрила на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател. Разпоредбите относно предоставената на държавите членки възможност да ограничат гаранцията си показват, че установената чрез Директива 80/987, изменена, система отчита финансовите възможности на тези държави и цели запазване на финансовото равновесие на гарантиращите институции.

30 Това съображение намира израз именно в предоставената на държавите членки възможност да съкратят срока на гаранцията, ако минималният референтен период е продължителен, както предвижда член 4, параграф 2, втора алинея от Директива 80/987, изменена, както и във възможността да се определят тавани за плащанията съгласно член 4, параграф 3 от тази директива.

31 Следва да се отбележи, че случаите, в които е позволено да се ограничи задължението за изплащане от гарантиращите институции, каквито са предвидени в член 4 от Директива 80/987, изменена, трябва да бъдат тълкувани стеснително (вж. в този смисъл Решение по дело Van Ardennen, посочено по-горе, точка 34).

32 При все това едно стеснително тълкуване на тези случаи не може като резултат да лиши от съдържание изрично предоставената на държавите членки възможност да ограничат посоченото задължение за изплащане.

33 Необходимо е обаче да се отбележи, че такъв би бил случаят, ако Директива 80/987, изменена, би се тълкувала в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която не гарантира вземанията по трудови правоотношения, станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производство по обявяване в несъстоятелност на работодателя.

34 Освен това трябва да се подчертае, че както следва от практиката на Съда, припомнена в точка 20 от настоящото решение, Директива 80/987 има за цел да гарантира на всички работници и служители закрила в случай на неплатежоспособност на техния работодател. От това произтича, че установената от тази директива система предполага връзка между неплатежоспособността и вземанията за неизплатени работни заплати.

35 Все пак от представените пред Съда документи е видно, че такава връзка липсва в спора по главното производство.

36 Действително, докато вземанията по трудови правоотношения, предмет на този спор, произтичат от това, че работодателят на Gomes Viana Novo и др. е преустановил да изплаща трудовите им възнаграждения, считано от април 2003 г., и че те са прекратили трудовите си договори през септември 2003 г. поради липсата на плащане, други работници на същия работодател са продължили да получават работните си заплати в периода 2004—2006 г. и едва през май 2006 г. трудовите договори на последните работници са прекратени поради неплатежоспособност на техния работодател. Така, независимо от забавеното изплащане на работните заплати, работодателят е запазил значителна част от персонала си и му е заплащал в продължение на няколко години след прекратяването на трудовите договори на Gomes Viana Novo и др.

37 Поради това на поставения въпрос следва да се отговори, че Директива 80/987, изменена, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която не гарантира вземанията по трудови правоотношения, станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя, дори когато преди началото на този период работниците са предявили съдебен иск срещу техния работодател за установяване на размера на тези вземания и за осъждане на работодателя да ги плати.

По съдебните разноски

38 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Директива 80/987/ЕИО на Съвета от 20 октомври 1980 година относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател, изменена с Директива 2002/74/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 септември 2002 година, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която не гарантира вземанията по трудови правоотношения, станали изискуеми повече от шест месеца преди подаването на молбата за откриване на производство за обявяване в несъстоятелност на работодателя, дори когато преди началото на този период работниците са предявили съдебен иск срещу техния работодател с цел установяване на размера на тези вземания и осъждане на работодателя да ги плати.

Подписи